

2. Вацеба, О. М. (2001). Специфіка історичного розвитку сучасного спорту як соціального явища. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. № 18, С. 21-26.
3. Дутчак, М. В. (2007). *Спорт для всіх у світовому контексті*. Олімпійська література, Київ.
4. Шандригось, В. І. (2006). Місце спортивної боротьби у навчальних програмах з фізичної культури. *Теорія і методика фізичного виховання*. № 6, С. 18-37.
5. Шандригось, В. І. (2004). Спортивна боротьба як засіб фізичного виховання школярів. *Наукові записки ТДПУ. Серія: Педагогіка*. № 4, С. 61-64.
6. Шандригось, В. І., Блажейко, А. І., Латишев, М. В. (2022). Стан і перспективи розвитку вільної боротьби в Україні. *Єдиноборства*, №2 (24), С. 96-116. URL: <https://doi.10.15391/ed.2022-2.09>
7. Шандригось, В. І., Шандригось, Г. А. (2022). Вплив засобів спортивної боротьби на рівень розвитку окремих рухових здібностей учнів старших класів. *Єдиноборства*, №1 (23), С. 70-81. URL: <https://DOI:10.15391/ed.2022-1.07>
8. Sehmbi, Dalbir S. (2002).»Wrestling and Popular Culture.« *CLCWeb: Comparative Literature and Culture* 4.1: URL: <https://doi.org/10.7771/1481-4374.1144>
9. Philippe, T. (2014). Wrestling Styles and the Cultural Reinterpretation Process. *The International Journal of the History of Sport*, 31(4), 492–508. URL: <https://doi.org/10.1080/09523367.2013.869218>

Катерина ГОНЧАРЕНКО

*Кандидат філософських наук, доцент,
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
Київ, Україна
k.s.honcharenko@npu.edu.ua*

НАРИС ПРО ПЕРВЕРСИВНЕ РОЗУМІННЯ ТА ТЛУМАЧЕННЯ ЦІНОСТЕЙ СУЧАСНОЮ ЛЮДИНОЮ

Цінності – це такий хитромудрий винахід людства, яким воно навчилася прикривати власну розгубленість перед питанням «в чому полягає мета життя?». І саме в пошуку відповіді встановлюється умовне мірило, яке для когось вивершується категоріями на кшталт честі та гідності, а комусь стискається до відповідей з набору пристойностей, сакралізованих звичок та моральних фіксацій, відлитої у бронзі загальноприйнятих слів. Античний грек називав це ἀξία – вага, яку можна підняти, і вже тоді підозрював, що «доблесть» і «ціна» похідні з одного кореня. Римлянин додав до цього латинський *valor*, перетворивши етику на фінансову метафору. Середньовічний богослов запевняв, що справжня цінність лише в причетності до божественного порядку, через що відьом палили не за лиходійство, а за обвалення духовного курсу валюти. Модерн, в постаті Іммануїла Канта, перелицював цінність в автономну

норму: людина настільки шляхетна, що повинна сама себе оцінювати, що вже Артур Шопенгауер іронічно висміяв, адже цей високий самоконтроль базувався на глухоті ірраціональної волі. Фрідріх Ніцше ж, прорізавши очі цим дерев'яним ідейним ідолам, показав, що цінності лише маски могутніх бажань, а тому «переоцінка всіх цінностей» звучала не як академічний семінар, а як оголошення про банкрутство моральної біржі.

Хизуючись ультрамодними кросівками прогресу – сучасний світ голосно рекламує свої цінності як остаточний розпродаж історії: індивідуальна автономія, багатобарвна палітра «ідентичності-на-вибір», права людини, що розчинені в хмарі Big Data, і, зрозуміло, свята безготівкова транзакція, що остаточно підводить ризику під традицією. Традицією, яка навпаки, стояла на тому, що сенс існування відлито в бронзі колективного обряду: сім'я як нерухома вісь, ієрархія як страховий поліс від екзистенційного запаморочення, а також обов'язок і честь як незмінні кам'яні шаблі цього храму. Сьогодні ж всюдисуще публічне «я» запевняє, що свобода – це право щомиті відписуватися від старих світо- та цінностепорядків, (що власне і демонструють), тоді як умовно «застаріла» система традиції, трималася на розумінні про те, що справжня свобода починається там, де ти приймаєш обмеження як необхідну форму буття.

Так звана парадигма contemporary наполегливо сповідує прозорість і фактчекінг, але робить це у формі перформативної вистави: постити всілякі викриття чи оприлюднювати різнобічні аспекти свого особистого життя в TikTok рівноцінно колишньому самотництву в келії, тільки зараз молитовним зверненням служить алгоритм рекомендацій/лайф-хаків. Modernity ж її прибічницею традиції, з її повільним нудним континуумом, яка дивилася на час як на вертикаль – минуле підтримує майбутнє, анулюється цифровим горизонтом, що обнуляє пам'ять, перетворюючи кожне «зараз» на старт-ап без кредитної історії. Якщо античний *nomos* утримував людину всередині спільного світу, то нинішній *homo optionis* живе в супермаркеті смислів, де цінників більше, ніж товарів, а повернення неможливе: «індивідуальність без упаковки не приймається».

Прикметно, що в цій феєрії розчеплення старі терміни воскресають у новому гримі: турбота про себе Сенеки повертається як індустрія wellness, чернеча практика рахунку гріхів – як *quantified-self*, а середньовічні індульгенції перероджуються у «вуглецеві кредити». Ми гордо оголошуємо, що повалили авторитет предків, але миттєво замінюємо його суворим алгоритмом, який вирішує, хто вартий лайка, кредиту чи трансплантату. Так, традиція чіплялася за міф, але той міф формував довгострокову перспективу солідарності; сучасність же мерехтить фактами як видовищами, а тому

колектив проживає історію як серію пілотних епізодів, які стрімінгова платформа буття може в будь-який момент закрити.

Висновок парадоксальний: ми вільніші у формі, але залежніші у субстанції; голосніше говоримо про цінності, але рідше готові заплатити за них певну ціну; зневажаємо ланцюг минулого, але з насолодою куємо нові з титану зручності чим власноруч себе поневолюємо. Традиція знала міру та важкість вкладу, сучасність віддає перевагу швидкості та легкості; однак і та й інша, як не крути, вимагають одного – визнання меж. І поки постсекулярний натовп жонглює правами, самовираженням і стійким розвитком, десь за лаштунками чи то обценного закулісся, чи захмарного буття – Жан Бодрійяр з все тією ж втомленою іронією нагадує нам: цінності існують рівно настільки, наскільки ми готові терпіти їх наслідки, а все інше – вміло поставлений перформанс на арендованій історії та пам'яті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніцше Ф. По той бік добра і зла (Прелюдія до філософії майбутнього). Генеалогія моралі. Львів: Літопис, 2002. 320 с.
2. Baudrillard J. L'échange symbolique et la mort, L'ordre des simulacres. Paris, Gallimard, 1975. 118 p.

Галина РАДЧУК

*Доктор психологічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
radchuk@tnpu.edu.ua*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ РОЗБУДОВИ ОСВІТИ З ПОЗИЦІЇ СИНЕРГЕТИКИ

Однією з провідних особливостей сучасного етапу розвитку вищої освіти є пошук нових підходів до підвищення рівня її відповідності вимогам двадцять першого століття. На думку багатьох дослідників, саме синергетика, як новий постнекласичний напрямок міждисциплінарних цілісних досліджень процесів самоорганізації та саморозвитку, що відбуваються у відкритих нелінійних і далеких від рівноваги системах, могла б зіграти роль нової парадигми освіти ХХІ століття (І.Єршова-Бабенко, В.Лутай, П.Лушин, В.Кремінь, Г.Нестеренко, О.Остапчук, Г.Хакен та ін.). В освітній сфері виклик ХХІ століття може полягати в усвідомленні теорії синергетики і пов'язаної з нею ключової тези про відкритий характер будь-якої суспільної системи, зокрема, освітньої.